

Ἑσπέρωσι

ΑΣΚΗΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

- Εὐσπλαχνία
- Ὁ δρόμος τῶν δικαίων καὶ ὁ δρόμος τῶν ἀσεβῶν
- Συνάντηση Παπαδιαμάντη καὶ Ἐλιοτ ἢ ὁ φίλος Μπέκετ καὶ ὁ τραχὺς αἰπόλος
- Ἡ κλήση

121
ΙΟΥΛΙΟΣ-
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ
2012

Εὐσπλαχνία

Ὅλα μοῦ τὰ στέρησε ὁ κόσμος
γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς
τὰ μάτια σου μοῦ πρόσφερε
τόση εὐσπλαχνία
δὲν τὴν περίμενα.

Γὴν προσευχῆ σου

Μέσα στὴν ἐρημία μου
ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ
φώναζες
καὶ ἐγὼ
πῶς νὰ τὸ πῶ
σ' ἀγάπησα ἔτσι...

Τὸ λίγο σου

“Καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψυχίων τῶν πιπτόντων
ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν”
(Ματθ. ιε', 27)
Τὸ λίγο σου
ἄρκει
γιὰ νὰ μὲ ζήσει
κάθε πὺν σέρνω μέσα μου
τὰ κρίματα τοῦ κόσμου.

Ἐλισάβετ Χαρταβέλλα

Ὁ δρόμος τῶν δικαίων καὶ ὁ δρόμος τῶν ἀσεβῶν

ΨΑΛΜΟΣ Ι

Ἄν ὁ Νόμος τοῦ Μωυσῆ, ἡ Πεντάτευχος, ποῦ κατέχει τὴν πρώτη ἴεση στὸν Κανόνα τῶν βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, θεωρεῖται τὸ σπουδαιότερο ἀπὸ τὰ κείμενα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καθὼς ἐκεῖ περιγράφονται μὲ ἰδιαίτερα παραστατικὸ τρόπο ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ μέσα στὴν ἀνθρώπινη Ἱστορία καὶ οἱ σωτηριώδεις ἐνέργειές του ὑπὲρ τοῦ λαοῦ του καὶ τῆς ἀνθρωπότητας ὁλόκληρης, ἡ Βίβλος τῶν Ψαλμῶν ἀποτελεῖ τὴν ἀνταπόκριση τοῦ Ἰσραὴλ στὶς πρωτοβουλίες καὶ στὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου, καθὼς ἐκεῖ ἀποθησαυρίζονται οἱ εὐχαριστίες καὶ οἱ δοξολογίες τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν Θεό του γιὰ τὶς εὐεργεσίες του, οἱ ἀγωνίες καὶ οἱ ἀμφιβολίες του, τὰ παράπονά του καὶ οἱ διαμαρτυρίες του γιὰ τὶς δυσκολίες καὶ τὰ βάσανα ποῦ ἀντιμετωπίζει, ἀλλὰ καὶ ἡ ἔκφραση τῆς ἀπόλυτης ἐμπιστοσύνης του ὅτι ὁ Θεὸς ἴα παρέμβει καὶ πάλι στὴν Ἱστορία καὶ ἴα ἐκπληρώσει τὶς ἐπαγγελίες του. Δὲν εἶναι, λοιπὸν, τυχαῖο ποῦ αὐτὴ ἡ ἀνταπόκριση τοῦ Ἰσραὴλ στὸ κάλεσμα τοῦ Θεοῦ του, ἡ ἀνθολογία τῆς θρησκευτικῆς του ποίησης, ἀρχίζει μὲ μιὰ ἀναφορὰ στὸν Νόμο τοῦ Μωυσῆ. Ὁ πρῶτος ψαλμὸς, ποῦ ἐπέχει ἴεση εἰσαγωγῆς ἢ προλόγου σὲ ὁλόκληρη τὴ συλλογὴ τῆς Βίβλου τῶν Ψαλμῶν, εἶναι ἓνα διδακτικὸ ποίημα, τὸ ὁποῖο ὑπενθυμίζει στοὺς ἀναγνώστες τοῦ βιβλίου ὅτι ἡ ἀληθινὴ μακαριότητα βρίσκεται στὴ μελέτη τοῦ Νόμου τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς προειδοποιεῖ, ὥστε νὰ ἀποφύγουν τὶς ὀδυνηρὲς γιὰ τὴ ζωὴ τους συνέπειες τῆς ἀπόρριψής του.

Ἐνα ἰδιαίτερο χαρακτηριστικὸ τοῦ πρῶτου ψαλμοῦ, ὅπως καὶ πολλῶν ἄλλων ψαλμῶν ἄλλωστε, εἶναι ἡ χρῆση εἰκόνων ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ γιὰ τὴν περιγραφή συμπεριφορῶν, καταστάσεων ἢ σχέσεων τῶν ἀνθρώπων μεταξύ τους ἢ μὲ τὸν Θεό. Στὸν πρῶτο ψαλμὸ δύο εἶναι οἱ εἰκόνες ποῦ κυριαρχοῦν· στὴν πρώτη στροφὴ (στχ 1-3) ἡ εἰκόνα τοῦ δένδρου, μὲ τὸ ὁποῖο παρομοιάζεται ὁ εὐσεβὴς ἄνθρωπος, καὶ στὴ δεύτερη στροφὴ (στχ 4-6) ἡ εἰκόνα τοῦ σκύβαλου, μὲ τὸ ὁποῖο παρομοιάζεται ὁ ἀσεβής.

Ὁ ψαλμὸς ἀρχίζει μὲ τὸν μακαρισμὸ τοῦ εὐσεβοῦς ἀνθρώπου, ἀπαριθμώντας ὅσα αὐτὸς ἀποφεύγει νὰ κάνει ¹:

*Χαρὰ στὸν ἄνθρωπο
ποῦ δὲν πορεύτηκε καταπῶς θέλουν οἱ ἄσεβεῖς,
δὲν πάτησε τὸ πόδι του σ' ἁμαρτωλῶν τὸν δρόμο,
καὶ συντροφιά δὲν ἔκανε μ' ἀνθρώπους ποῦ δὲν ἔχουν φόβο Θεοῦ ².*

Στὸν δευτέρου στίχο ὁ εὐσεβὴς περιγράφεται θετικά, μὲ τὴν ἀπαρίθμηση ὅσων ἐπιδιώκει νὰ κάνει:

*Ἀντίθετα, στοῦ Κυρίου τὸν Νόμο βρίσκει ὅ,τι ἐπιθυμεῖ,
ὀλημερίς κι ὀλονυχτὶς στὸν Νόμο ἐκείνου ἐμβαθύνει.*

Ἡ πρώτη στροφή ὀλοκληρώνεται στὸν τρίτο στίχο μὲ τὴν ἀπαρίθμηση τῶν εὐνοϊκῶν γιὰ τὸν εὐσεβῆ ἄνθρωπο συνεπειῶν τῶν ἐπιλογῶν του:

*Θὰ μοιάζει μὲ τὸ δέντρο τὸ φυτεμένο πλάι στὰ τρεχούμενα νερά,
ποῦ τὸν καρπὸ του δίνει στὸν καιρὸ του
καὶ ποῦ ποτὲ δὲν πέφτουνε τὰ φύλλα του·
ὅ,τι κι ἂν κάνει αὐτὸς αἴσιο τέλος θὰ ἔχει.*

Γιὰ τὴν περιγραφή τῶν συνεπειῶν αὐτῶν χρησιμοποιεῖται ἡ εἰκόνα τοῦ ὑγιοῦς δένδρου. Ὅποιος «δὲν πορεύεται καταπῶς θέλουν οἱ ἄσεβεῖς ... ἀλλὰ στοῦ Κυρίου τὸν Νόμο βρίσκει ὅ,τι ἐπιθυμεῖ, κι ὀλημερίς κι ὀλονυχτὶς στὸν Νόμο ἐκείνου ἐμβαθύνει», «θὰ μοιάζει», σημειώνει ὁ ψαλμωδός, «μὲ τὸ δέντρο τὸ φυτεμένο πλάι στὰ τρεχούμενα νερά». Γιὰ νὰ ἀντιληφθεῖ κανεὶς τὴ σημασία τῆς εἰκόνας ἀρκεῖ νὰ φανταστεῖ γιὰ λίγο τὴν κατάξερη γῆ τῆς Παλαιστίνης μὲ τὶς πολλὰς ἐρήμους ποῦ τὴν περιβάλλουν καὶ τὴν ἐξαρτημένη ἀπὸ τὸν ἐτήσιο κύκλο τῶν βροχοπτώσεων βλάστησή της. Ὅμως ἡ εἰκόνα προσφέρει πολὺ περισσότερες πληροφορίες. Τὸ δέντρο τῆς εἰκόνας δὲν φυτρώνει μόνο του, ἀλλὰ φυτεύεται. Ὁ ψαλμωδός δὲν ἀναφέρει ποιὸς τὸ φυτεύει, ἀφήνει ὅμως ἀπὸ τὴ συνάφεια νὰ ἐννοηθεῖ ὅτι εἶναι ὁ Θεὸς αὐτὸς ποῦ φροντίζει τοὺς πιστοὺς του, ἐπιλέγοντας ὅ,τι εἶναι καλύτερο γι' αὐτούς. Αὐτὸ φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴ ποῦ ὑπάρχει στὴν περιγραφή τῆς εἰκόνας· συνήθως ἓνα κανάλι νεροῦ ποτίζει πολλὰ δένδρα, ἐνῶ ἐδῶ συμβαίνει τὸ ἀντίθετο· πολλὰ κανάλια μαζὶ ποτίζουν ἓνα καὶ μοναδικὸ δέντρο. Εἶναι προφανές ὅτι ὁ ποιητὴς θέλει νὰ δείξει μέσα

1 Ἡ μετάφραση προέρχεται ἀπὸ τὸ ὑπὸ ἐκδόση Ψαλτήριου τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλικῆς Ἐταιρίας.

2 Μὲ τὴ φράση «δὲν ἔχουν φόβο Θεοῦ» ἀποσπάζεται ἡ λέξη τοῦ πρωτοτύπου «λοιμοί» (= μιάσματα), χαρακτηρισμὸ μὲ τὸν ὅποιο ὁ ποιητὴς ὑποδηλώνει ἀνθρώπους ἐπικίνδυνους νὰ «μολύνουν» μὲ τὶς ἰδέες τους τὴ σκέψη εὐσεβῶν ὁ ἀντίστοιχος ὅρος τοῦ ἐβραϊκοῦ κειμένου δηλώνει τὸν ἄνθρωπο ποῦ χλευάζει τὸν Θεό, ποῦ θεωρεῖ ὅτι δὲν τὸν χρειάζεται στὴ ζωὴ του.

ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὑπερβολὴν ὡς πλουσιοπάροχη εἶναι ἡ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς, ὅμως ἡ ἀναφορὰ σὲ πολλὰ κανάλια παραπέμπει καὶ σὲ μιὰ ἄλλη πραγματικότητα· στὴν ποικιλομορφία τοῦ περιεχομένου τοῦ Νόμου τοῦ Μωσῆ, ποὺ δικαιώνει τὴν ἀποψη τοῦ ψαλμωδοῦ ὅτι ὁ πιστὸς ἀνθρώπος ἐκεῖ βρίσκει ὅ,τι ἐπιθυμεῖ. Πανάρχαιοι θρύλοι καὶ παραδόσεις ποὺ μιλοῦν γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου, γιὰ μάχες τοῦ Θεοῦ μὲ τις δυνάμεις τοῦ χάους, γιὰ δράκοντες καὶ γίγαντες καὶ γιὰ τὰ πρῶτα βήματα τοῦ ἀνθρώπου πάνω στὴ γῆ, ἀφηγήσεις καὶ τραγούδια γιὰ τὰ κατορθώματα ἀρχαίων ἡρώων ἀλλὰ καὶ γιὰ τις μικρότητες καὶ τις ἀδυναμίες τῶν ἀνθρώπων, γενεαλογικοὶ κατάλογοι ποὺ χάνονται στὰ βάθη τῶν αἰώνων, νόμοι ποὺ καλύπτουν ὅλο τὸ φάσμα τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητας, παραξενιές βασιλιάδων καὶ καθημερινές ιστορίες φτωχῶν ἀνθρώπων, περιγραφές μαχῶν ποὺ ἄλλαξαν τὴν πορεία τοῦ κόσμου ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀγῶνα τοῦ ἀγρότη, τοῦ βοσκῶ, τοῦ κοινωνικὰ περιθωριοποιημένου γιὰ ἐπιβίωση, λαϊκὰ παραμύθια ποὺ τέρπουν μὲ τὴν ἀπλότητα τῆς ἀφήγησής τους καὶ διδάσκουν βασικὲς ἠθικὲς ἀλήθειες, ὅλα μαζί, κατάλληλα ἐπεξεργασμένα καὶ ἐνταγμένα στὴ συνάφειά τους, συντίθενται ἀρμονικὰ, ὅπως τὰ πολλὰ χρώματα ποὺ συνθέτουν τὸ φῶς, ὅπως τὰ πολλὰ ρυάκια ποὺ σχηματίζουν τὸ ποτάμι, γιὰ νὰ ἀποτελέσουν αὐτὸ τὸ μοναδικὸ σπὸ εἶδος τοῦ βιβλίου, ποὺ καλεῖ τὸν πιστὸ «ὀλημερίς κι ὀλονυχτὶς νὰ ἐμβαθύνει» στὸ περιεχόμενό του.

Ἄν τὰ κείμενα τοῦ Νόμου παρομοιάζονται μὲ τρεχούμενα νερὰ ποὺ τρέφουν τὸν πιστό, ὁ ὁποῖος μὲ τὴ σειρά του παρομοιάζεται μὲ δένδρο, τότε αὐτονόητα οἱ σύμφωνες μὲ τὸν Νόμο πράξεις τοῦ πιστοῦ ποὺ ὀδηγοῦν στὴν εὐτυχία του παρομοιάζονται μὲ τοὺς καρπούς τοῦ δένδρου. Ὅμως ὁ ποιητὴς εἶναι ἰδιαίτερα προσεκτικὸς στὴν ἐπιλογή τῶν λέξεων· ἡ καρποφορία τοῦ δένδρου δὲν ἐξαρτᾶται, ὅπως συμβαίνει συνήθως στὴν Παλαιστίνη, ἀπὸ τὸ ποσοστὸ καὶ τὸ ἔγκαιρο τῆς βροχόπτωσης ἢ τὴ διάρκεια τῆς ἐνδεχόμενης ξηρασίας, ἀλλὰ ἐρχεται πάντοτε στὸν προβλεπόμενο ἀπὸ τὸν δημιουργὸ τῶν πάντων κατάλληλο καιρὸ. Ἔτσι, ἀποκλείεται ἡ παρανόηση τῆς καρποφορίας, τῆς εὐημερίας, δηλαδή, τοῦ πιστοῦ ὡς δικοῦ του ἀτομικοῦ κατορθώματος ἐπειδὴ τήρησε τις ἐντολές τοῦ Νόμου, καὶ παραμένει δωρεὰ τοῦ Θεοῦ· ὁ Θεὸς φυτεύει τὸ δένδρο στὸν κατάλληλο τόπο, ὁ Θεὸς τὸ τροφοδοτεῖ μὲ τὰ νερὰ τῶν καναλιῶν καὶ ὁ Θεὸς ἔχει ὀρίσει τὸν κατάλληλο χρόνο ποὺ θὰ καρποφορήσει. Ὁ Θεὸς εἶναι, κατὰ συνέπεια, αὐτὸς ποὺ προσφέρει τὴν εὐημερία στὸν πιστὸ ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος ἀνταποκρινόμενος

στην αγάπη και στις εύεργεσίες του Θεού: «στοῦ Κυρίου τὸν Νόμο βρῖσκει ὅ,τι ἐπιθυμῶ, ὀλημερίς κι ὀλονυχτίς στὸν Νόμο ἐκείνου ἐμβαθύνει».

Τὸ συμπέρασμα αὐτὸ ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὸ τρίτο χαρακτηριστικὸ τοῦ δένδρου, τὴ θαλερότητα καὶ ἀκμαιότητά του. Ἄν λάβει κανεὶς ὑπόψη ὅτι στὴ λατρεία τῆς Χαναάν τὰ δένδρα ἔπαιζαν σημαντικὸ ρόλο στὰ διάφορα τελετουργικὰ γονιμότητος³, εὐκόλα μωρεὶ νὰ ἀντιληφθῆι τὴν πηγὴ ἔμπνευσης τοῦ ποιητῆ ἀλλὰ καὶ τὴν ἐντύπωση ποὺ προκαλοῦσε στοὺς ἀκροατὲς τοῦ ψαλμοῦ ἡ παρομοίωση τοῦ πιστοῦ μὲ δένδρον· τὸ ἀειθαλὲς τοῦ δένδρου, ἡ μόνιμη, δηλαδὴ, εὐημερία τοῦ πιστοῦ δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ τοῦ ἀνθρώπου σὲ μαγικὲς τελετές, ἀλλὰ ἀποτελεῖ δῶρον τοῦ Θεοῦ στὸν ἀνθρώπον ποὺ τηρεῖ τὶς ἐντολὲς του.

Στὴν ἴδια ἀκριβῶς γραμμὴ κινεῖται καὶ ἡ προφητικὴ σκέψη. Ὁλοκληρώνοντας ὁ προφήτης Ἡσαΐας τὴν κριτικὴ του κατὰ τῆς λατρείας, περιγράφει τὴν κατάπτωση τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ προειδοποιεῖ:

Ὅσοι τὸν Κύριον ἐγκατέλειπον θ' ἀφανιστοῦν.

Ἔτσι, θὰ ντροπιαστοῦν γιὰ τὰ εἰδωλά τους,

Αὐτὰ ποὺ οἱ ἴδιοι τὰ προτίμησαν,

κι ἀκόμα περισσότερο θὰ ντροπιαστοῦν γιὰ τοὺς ἱερούς των κήπους,

ποὺ τόσο πόθο εἶχαν γι' αὐτούς.

Λοιπόν, θὰ γίνουν σὰν τὴ φυσικιά ποὺ ἔχει ρίξει τὰ φύλλα της,

σὰν μέγας κήπος χωρὶς νερό.

Θὰ καταντήσει ἡ δύναμή τους σὰν τὸ ἄχυρον τοῦ λιναριοῦ

καὶ τὰ ἔργα τους σὰν τῆς φωτιᾶς τὶς σπῖθες⁴.

Τὴν ἴδια ἀκριβῶς εἰκόνα καὶ τὸ ἴδιο σχεδὸν φραστικὸ μὲ αὐτὸ τοῦ πρώτου ψαλμοῦ θὰ χρησιμοποιήσῃ καὶ ὁ προφήτης Ἱερεμίας προαναγγέλλοντας τὸ εὐτυχὲς μέλλον ὅσων θὰ διασωθῶν ἀπὸ τὴν ἀναπόφευκτη καταστροφὴ:

Εὐλογημένος εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ στὸν Κύριον ἐναποθέτει τὴν ἐλπίδα του,

ποὺ στὸν Κύριον ἐλπίζει.

Θὰ μοιάζει μὲ τὸ δέντρο ποὺ δίπλα στὰ νερὰ ἀναπτύσσεται,

ποὺ τὶς ρίζες του στὴν ὑγρασία ἀπλώνει·

δὲν θὰ φοβηθεῖ τὸν καύσωνα σὰν ἔρθει,

γεμάτα φύλλα θὰ ἔναι πάνω τὰ κλαδιά του·

τὴ χρονιά ποὺ θὰ ἔχει ἀνομβρία δὲν θὰ τὴ φοβηθεῖ,

οὔτε θὰ πάψει νὰ καρποφορεῖ⁵.

3 Πρβλ Δευ 12:2· Ὡση 4:13.

4 Ἡσα 1:28β-31α

5 Ἱερ 17:7-8

Κι όταν η καταστροφή που εξαγγέλλουν οι προφήτες θα συντελεστεί, αφού ο λαός παρέμεινε αμετανόητος, την ίδια πάλι εικόνα αλλά αντίστροφα θα χρησιμοποιήσει ο προφήτης Ίεζεκιήλ, για να εξαγγείλει την αποκατάσταση του ναού της Ιερουσαλήμ μετά την έπιστροφή των εξόριστων στη Μεσοποταμία Ιουδαίων. Και πάλι οι ευεργεσίες του Θεού προς τον λαό του περιγράφονται σαν ένα τεράστιο ποτάμι που πηγάζει από τον ναό και χύνεται στη Νεκρά Θάλασσα, ενώ η ευημερία του λαού παρομοιάζεται με τα φύλλα των δένδρων που δεν πέφτουν:

Στις όχθες του ποταμού, κι από τις δυο πλευρές του, θα φυτρώνουν όλα τα είδη των καρποφόρων δέντρων. Τα φύλλα τους δεν θα μαραίνονται ούτε θα τους λείψει ο καρπός αλλά θα δίνουν νέα καρποφορία κάθε μήνα, γιατί θα ποτίζονται από το νερό που πηγάζει από το αγιαστήριο· ο καρπός τους θα είναι φαγώσιμος και τα φύλλα τους θεραπευτικά⁶.

Την ακριβώς αντίθετη εικόνα χρησιμοποιεί ο ψαλμωδός στη δεύτερη στροφή του ποιήματός του. Την εικόνα του άειθαλούς δένδρου παίρνει τώρα το σκύβαλο, για να περιγράψει τον άσεβη άνθρωπο:

Δεν είναι έτσι οι άσεβεις, δεν είναι!

Αλλ' είναι σαν το σκύβαλο, που ο άγέρας το διασκορπίζει πάνω στη γη.

Ήδη ο ύποτιμητικός τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζει ο ποιητής τον άσεβη αποτελεί από μόνος του μια εικόνα. Συγκεκριμένα, αν για την περιγραφή της συμπεριφοράς του εύσεβους άφείρωσε πέντε ήμιστρία, για τον άσεβη περιορίζεται σε μια άποστροφή μισής σειράς: «Δεν είναι έτσι οι άσεβεις, δεν είναι!». Αλλά και η εικόνα που χρησιμοποιεί ο ποιητής για την περιγραφή του άσεβη είναι έντελως ύποτιμητική. Η λέξη «σκύβαλο», αυτό, δηλαδή, που κατά το λίκνισμα, όταν πετάει κανείς ψηλά το σιτάρι, παρασύρεται από τον αέρα ως ελαφρύτερο και διασκορπίζεται μακριά, ενώ οι βαρύτεροι σπόροι πέφτουν και συγκεντρώνονται πάνω στο άλωνι, είναι συνώνυμο του άχρηστου, του περιττού, του τίποτα. Θέλοντας να τονίσει ο Ίώβ τη μηδαμινότητά του απέναντι στο μεγαλείο του Θεού, τον ρωτάει γεμάτος παράπονο:

Θές να τρομάξεις ένα φύλλο άνεμόδαρτο;

θές να τὰ βάλεις μ' ένα άχυρο ξερό;⁷

Άξιοσημείωτο είναι στην προκειμένη περίπτωση ότι ο όρος χρησιμοποιείται πάντοτε στην Παλαιά Διαθήκη σε σχέση με την κρίση του Θεού. Και πάλι

6 Ίεζ 47:12

7 Ίώβ 13:25

στο βιβλίο του Ἰώβ ἐκφράζεται ἡ ἐλπίδα ὅτι οἱ ἀσεβεῖς:

Θὰ γίνουνε σὰν τ' ἄχυρα ἀπέναντι στὸν ἄνεμο,
σὰν σκύβαλα πού τ' ἄρπαξε ἡ καταιγίδα⁸.

Τὴν ἴδια εἰκόνα χρησιμοποιοῖ καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας προκειμένου νὰ περιγράψει τὴν κρίση τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν ἐθνῶν:

Ὁ Θεὸς θὰ τοὺς ἀπορρίψει
καὶ θὰ τοὺς διώξει μακριά,
ὅπως τὰ σκύβαλα στὸ λίχισμα πού ὁ ἄνεμος τὰ παρασέρνει
ἢ σὰν τὴ σκόνη πού τὴ σκορπάει ὁ ἀνεμοστρόβιλος⁹.

Καὶ τὴν ἐπαναλαμβάνει λίγο παρακάτω:

Τότε ὅμως οἱ δυνάμεις τῶν ἀσεβῶν θὰ γίνουν σὰν τὴ σκόνη πού
σηκώνει ὁ τροχός,
καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν πού σὲ καταπιέζουν σὰν σκύβαλα στὸν ἄνεμο·
ξαφνικὰ θὰ γίνει αὐτό, ἀκαριαῖα¹⁰.

Στὴν ἴδια γραμμὴ κινεῖται καὶ ὁ ψαλμωδός, συνδέοντας –σὲ συμφωνία μὲ ὀλόκληρη τὴ βιβλικὴ παράδοση– τὴν εἰκόνα τοῦ σκύβαλου μὲ τὴν κρίση τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν ἀσεβῶν. Ὅμως οἱ συνέπειες τῆς ἀσέβειας δὲν θὰ εἶναι μιὰ τιμωρία πού θὰ ἐπιβάλλει ὁ Θεός, ἀλλὰ ἡ ἀδυναμία τῶν ἀσεβῶν νὰ κοινωνήσουν μὲ τὸν Θεό:

Πι' αὐτὸ δὲν θὰ ἔχουν παρησία οἱ ἀσεβεῖς στὴν κρίση
οὔτε καὶ στῶν δικαίων τὴ σύναξη οἱ ἁμαρτωλοί.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητο ἓνα μεταφραστικὸ σχόλιο, καθὼς τὸ φραστικὸ τοῦ πρωτότυπου ἑλληνικοῦ κειμένου τοῦ ψαλμοῦ εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ὀδηγήσει σὲ παρανοήσεις. Ἡ ἐκφραση «ἀνίσταμαι ἐν κρίσει» εἶναι ἓνας ἐβραϊσμός, προέρχεται, δηλαδή, ἀπὸ τὴν κατὰ λέξη ἀπόδοση στὰ ἑλληνικὰ μιᾶς ἐβραϊκῆς ἐκφρασης πού σημαίνει «ἔχω παρησία στὸ δικαστήριο». Κατὰ συνέπεια, ἡ φράση τοῦ πρωτοτύπου «διὰ τοῦτο οὐκ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει» δὲν ἀναφέρεται στὴν τελικὴ κρίση, κατὰ τὴν ὁποία – ἂν ὁ στίχος μεταφραστῆ κατὰ λέξη– ὑποτίθεται πὼς οἱ ἀσεβεῖς δὲν θὰ ἀναστηθοῦν, ἀλλὰ περιγράφει τὸ ἀναπολόγητο τῶν ἀσεβῶν ἀπέναντι στὸ Θεὸ καὶ ἐπομένως τὴν ἀποκοπὴ τους ἀπὸ τὸ σῶμα τῶν πιστῶν.

Ἔτσι, ἂν καὶ τὸ θῆμα τοῦ ψαλμοῦ εἶναι ὁ Νόμος τοῦ Θεοῦ, μὲ τίς εἰκόνες πού ἐπιλέγει ὁ ποιητὴς καθιστᾶ σαφῆς στὸν ἀναγνώστη ὅτι ὁ Νόμος αὐτὸς

8 Ἰώβ 21:18

9 Ἡσα 17:13

10 Ἡσα 29:5

δὲν κατανοεῖται ὡς ἡ ἔκφραση τῆς αὐθαίρετης βούλησης ἑνὸς σκληροῦ καὶ ἄπεικτου νομοθέτη ἀλλὰ ὡς δῶρο τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Ἐπομένως, ἡ τήρηση τοῦ Νόμου δὲν εἶναι ἔργο καταναγκαστικὸ ἀλλὰ πηγὴ χαρᾶς γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποὺ θέλει νὰ βρισκεται σὲ κοινωνία μὲ τὸν Θεὸ καὶ προσώπων δὲν εἶναι ἔργο ἀξιόμισθο, ἀφοῦ δὲν ἀποτελεῖ ἐπίτευγμα τοῦ ἀνθρώπου ἀλλὰ δῶρο τοῦ Θεοῦ. Κατὰ ἀνάλογο τρόπο, ἡ μὴ τήρηση τοῦ Νόμου δὲν ἐπιφέρει κάποια εἰδικὴ τιμωρία τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἀσεβῆ πέρα ἀπὸ τὶς συνέπειες τῆς ἀπόρριψης τῆς θείας δωρεᾶς. Καὶ μὲ αὐτὲς ἀκριβῶς τὶς ἐπισημάνσεις ὀλοκληρώνει συμπερασματικὰ ὁ ψαλμωδὸς τὸ ποιήμα του:

*Πατὶ ὁ Κύριος τῇ ζωῇ φροντίζει¹¹ τῶν δικαίων,
ἐνῶ πάει χαμένη ἡ ζωὴ τῶν ἀσεβῶν.*

Μιλτιάδης Κωνσταντίνου

---

11 Μὲ τὴ φράση «τῇ ζωῇ φροντίζει» ἀποδίδεται ἡ ἔκφραση τοῦ πρωτοτύπου «γνωρίζει τὸν δρόμο». Ἡ σημασία τοῦ ρήματος «γνωρίζω» στὰ ἑβραϊκὰ εἶναι πολὺ εὐρύτερη τῆς σημασίας τοῦ ἴδιου ρήματος στὰ ἑλληνικά.

Συνάντηση Παπαδιαμάντη και Έλιοτ ἢ ὁ φίνος Μπέκετ καὶ ὁ τραχὺς αἰπόλος

Ὁ Θωμᾶς Μπέκετ, πού ἐξῆσε τὸν 12^ο αἰώνα, Καγκελᾶριος τοῦ βασιλιᾶ τῆς Ἀγγλίας Ἐρρίκου Β' καὶ ὕστερα Ἀρχιεπίσκοπος Καντερβουρίας, ὡς τὰ τέλη τουλάχιστον τοῦ 20^{ου} αἰώνα ἦταν πασίγνωστη προσωπικότητα στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη. Ὁ Πάπας τὸν κατέταξε στοὺς μάρτυρες τῆς πίστεως τρία χρόνια μετὰ τὸ θάνατό του (1171) καὶ ὁ ἡθικὸς αὐτουργὸς τοῦ Φόνου τοῦ Ἐρρίκου Β' «μετέβη μετὰ πολλῶν ἄλλων προσκυνητῶν εἰς τὸν τάφον αὐτοῦ καὶ ἐκεῖ ἔνδυμα μετανοίας Φορῶν καὶ γυμνώπους ἐξεδήλωσε τὴν συντριβὴν του.»¹

Καταγραμμένο, λοιπὸν, ἐνωρὶς τὸ ὄνομα τοῦ Θωμᾶ Μπέκετ στὴ θύραθεν καὶ στὴν ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία. Ἐκείνη ὅμως πού ἐμελλε νὰ τὸ καταστήσει περὶδοξο ἦταν ἡ λογοτεχνία τοῦ 19^{ου} καὶ 20^{ου} αἰώνα, κυρίως ὅμως τὸ σπουδαιότερο καὶ γνωστότερο ἀπὸ τὰ θεατρικὰ ἔργα τοῦ Θωμᾶ Σ. Ἐλιοτ, ὁ Φόνος στὴ Μητρόπολη². Πρὶν ἀπὸ τὸν Ἐλιοτ ἔγραψαν γιὰ τὸν Μπέκετ ὁ Ἑλβετὸς Κόνραντ Φερδινάνδος Μάγιερ (1880), πού τὸ ἔργο του ἀριθμοῦσε τὸ 1961 περὶπου 200 ἐκδόσεις, καὶ ὁ ποιητὴς Ἀλφρέδος Τέννυσον. Τὸ ἔργο τοῦ Τέννυσον διασκευάστηκε γιὰ τὸ θέατρο ἀπὸ τὸν Χένρυ Ἴρβινγκ καὶ πρῶτοπαίχτηκε τὸ 1893, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ ποιητῆ. Μετὰ τὸν Ἐλιοτ ὁ Ζαν Ἀνούιγ ἔγραψε τὸ τετράπρακτο δράμα Μπέκετ ἢ ἡ τιμὴ τοῦ Θεοῦ³ καὶ ὁ Κρίστοφερ Φράϋ τὸν Κοντογούνη.⁴

Φημισμένος, λοιπὸν, στὴ Δύση ὁ Θωμᾶς Μπέκετ καὶ διάσημος ποιητὴς ὁ Θωμᾶς Σ. Ἐλιοτ, πού τὸν κατέστησε γνωστὸ σὲ ὅλο τὸν κόσμο.

1 Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδεῖα («Πυρσοῦ»), τόμ. ΙΖ', λήμμα Μπέκετ Θ.

2 Ἔτσι μετέφρασε τὸν τίτλο τοῦ ἔργου *Murder in the Cathedral* ὁ πρῶτος Ἕλληνας μεταφραστὴς τοῦ Ἀντώνης Ζαχαρόπουλος. Ἡ μετάφραση ἐκδόθηκε σὲ κομψὸ τομίδιο ἀπὸ τὶς Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός», Ἀθήνα 1949, μὲ εἰσαγωγικὸ σημείωμα τοῦ μεταφραστῆ. Ἀργότερα, μὲ τὸν τίτλο *Φονικὸ στὴν Ἐκκλησιᾶ* μεταφράστηκε καὶ ἀπὸ τὸν Σεφέρη, «Ἰκαρος» 1963. Μολονότι ὁ Σεφέρης εἶχε ὑπόψη τοῦ ἀναθεωρημένο κείμενο τοῦ ἀγγλικοῦ πρωτοτύπου (1961), θὰ ἦταν εὐχῆς ἔργο ἢ ἐπανεκδόση τῆς μετάφρασης τοῦ Ἀντ. Ζαχαρόπουλου.

3 Μεταφράστηκε στὰ ἑλληνικὰ καὶ προλογίστηκε ἀπὸ τὸν Τ.Κ. Παπατσώνη (Ἐταιρεία Σπουδῶν Νεοελληνικοῦ Πολιτισμοῦ καὶ Γενικῆς Παιδείας, Ἀθήνα 1981).

4 Γιὰ τοὺς προδρόμους καὶ τοὺς ἀκόλουθους τοῦ Ἐλιοτ βλ. τὸ ἄρθρο «Ὁ Θωμᾶς Μπέκετ στὸ θέατρο» τοῦ Τζ. Σ. Τρουϊν, θεατρικοῦ κριτικοῦ τῶν *Εἰκονογραφημένων Νέων* τοῦ Λονδίνου (*Ἡ Καθημερινή* 29.6.1961). Δὲν ξέρω ἂν γράφτηκε ἀργότερα κάτι ἄλλο γιὰ τὸν Μπέκετ. Στὰ χρόνια μας πάντως ἡ Εὐρώπη, μὲ χαμένη πιά τὴν ἀναπνοή της, δὲ φαίνεται νὰ νοιάζεται γιὰ τέτοια ἀρχαιολογήματα.

Ἐντελῶς ἀντίθετα: ὁ πτωχὸς τσόμπανος, πού τὸν αἰχμαλώτισαν οἱ ἀλλόφιστοι γιὰ νὰ τὸν κατασφάξουν μεταξὺ ἐρεικῶν καὶ σχοίνων «δὲν ἔχει δοξολογία» καὶ τ'ὄνομά του δὲν τὸ ξέρει κανένας. Κι ἐκεῖνος πού ἀνώνυμα τὸν μνημόνευσε, δὲν ἔπαψε νὰ εἶναι ἄγνωστος ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ «ἀκατανόητος ἱεροφάντης», ἀκόμα καὶ τώρα, γιὰ πολλοὺς ὁμότεχνους καὶ ὁμόγλωσσους.

Ὡστόσο, στὰ μάτια τοῦ Κριτοῦ ἡ ἐπωνυμία ἢ ἡ ἀνωνυμία τῶν μαρτύρων καὶ ἡ δόξα ἢ ἡ ἀδοξία τῶν ποιητῶν καμιά σημασία δὲν ἔχουν. Ἔτσι, ὁ τραχὺς καὶ ἀδοξολόγητος αἰσῶλος βρίσκεται δίπλα στὸν λευτερίλεπτο καὶ ἔνδοξο Ἀρχιεπίσκοπο. Πλαί πλάι καὶ τὰ συναξάρια τους, οἱ δεκαεξίμισι σελίδες τοῦ διηγήματος «Φτωχὸς Ἅγιος», σέμνωμα κάποτε τῶν σχολικῶν Νεοελληνικῶν Ἀναγνωσμάτων, καὶ ὁ Φόνος στὴ Μητρόπολη, κλέος ἕναν καιρὸ μεγάλων θεάτρων. Τὸ μαρτύριο γιὰ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Χριστὸ Φέρνει κοντὰ κοντὰ τὸν ἀπελέκτο γιδοβοσκὸ καὶ τὸν ποιμένα τῶν λογικῶν προβάτων, ὅπως ἄλλωστε καὶ τὸν διηγηματογράφο Παπαδιαμάντη μὲ τὸν βραβευμένο ποιητὴ Ἴλιο.

Λοιπὸν, παρὰ τὶς ξώδερμες διαφορὲς, τὰ δύο κείμενα εἶναι κυριολεκτικὰ ὅμοια. Πέρα ὅμως ἀπὸ τὸ αἷμα, ὑπάρχουν καὶ σουσούμια πού κάνουν τὴ συγγένεια φανερότερη.

Πρῶτο ἴσως οἱ γυναῖκες, αὐτὲς πού εἶναι περισσότερο καρδιακὲς ἀπὸ τοὺς ἄνδρες καὶ γιὰ τοῦτο πιὸ εὐάλωτες ἀπὸ τὴν ἀγιοσύνη. Τὸν Χορὸ στὸ ἔργο τοῦ Ἴλιο τὸν ἀποτελοῦν φτωχὲς γυναῖκες τοῦ Καντέρμπουρου. Μὲ αὐτὲς ἀρχίζει καὶ μὲ τὶς ἴδιες τελειώνει ὁ Φόνος στὴ Μητρόπολη. Καὶ στὸν «Φτωχὸν Ἅγιο» ἐπίσης φτωχὲς σκιαθίτισσες διατηροῦν τὴ μνήμη τοῦ ἀνθρώπου πού ἁγίασε, ἔστω καὶ ἀόριστα.⁵ Καμιά σημασία δὲν ἔχει ἂν ὁ Χορὸς, σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχαία θεατρικὴ παράδοση, μιλάει μὲ τὸ στόμα τοῦ Ἴλιο, ἐνῶ οἱ Φωνὲς τῶν γυναικῶν τῆς Σκιαθίου ἀκούγονται πλάγια: «αἱ δὲ μάμμαι καὶ προμάμμαι μας διηγούντο ὅτι τὸ χῶμα ἐκεῖνο, ἔχον ἀσυνήθη κοκκινωπὸν χροιάν, ἐξέφεμπε προσέτι εὐωδίαν ἀνεξήγητον (2.214.7-9). Καί: «Ἄνθρωπος εἶχεν ἀγιάσει ἐκεῖ, ἔλεγον» (αὐτ., στ.14).

5 Ὁ Παπαδιαμάντης γράφει ὅτι τὴν ἀφήγηση γιὰ τὸν πτωχὸν τσόμπανον τὴν ἄκουσε ἀπὸ ἐντιμο συμπατριώτη του, ἐγκατεστημένο στὴ Μακεδονία, τὸν ὁποῖο ἐπισκέφθηκε εἰκοσαετῆς τὸ 1872. Προφανῶς ἔχουμε ἐδῶ ἕνα συγγραφικὸ ἄλλοθι. Ἄλλωστε δὲν μᾶς εἶναι γνωστὸ τέτοιο ταξίδι τοῦ Παπαδιαμάντη στὴ Μακεδονία.

Δεύτερο αξιοπρόσεχτο σημείο είναι ὅ,τι θὰ μπορούσαμε νὰ ὀνομάσουμε «ἡ ἐπικίνδυνη ἀπόφαση». Ὁ Θωμᾶς Μπέκετ, μὲ ἀπόλυτη συναίσθηση τοῦ ἐπικείμενου θανάτου, ἀποφασίζει ἀπὸ τὴν ἀσφάλεια τῆς Γαλλίας νὰ ἐπιστρέψει στὴν Ἀγγλία, στὸ ἐγκαταλελειμμένο ἀπὸ τὸν ἴδιο λογικὸ τοῦ ποιμνίου. Ἡ βεβαιότητά του ὅτι ἀπόληξη τῆς ἐπιστροφῆς του θὰ εἶναι ὁ θάνατος ὑποχρεωτικὰ εἰσάγει στὸ πνεῦμα του μιὰ σειρά πειρασμῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ στερνὸς εἶναι δαιμονικὰ ἐκλεπτυσμένος, γιὰ τοῦτο καὶ δεινότερος ἀπὸ τὰ σφαθιά τῶν ἐκτελεστῶν του.

Παρόμοια σχεδὸν εἶναι καὶ ἡ κίνηση τοῦ Σκιαθίτη αἰπόλου πρὸς τὸ Κάστρο, πού τὰ λογικά του πρόβατα ἀπειλοῦνται ἀπὸ τοὺς πειρατές. Ἔχει μιὰ ἀμυδρὴ ἐπίγνωση τοῦ κινδύνου, δὲν τοῦ περνάει ὅμως ἀπὸ τὸ μυαλὸ τὸ ἐνδεχόμενο νὰ γίνῃ μάρτυρας τῆς πίστεως, γιὰ τοῦτο καὶ μένει ἀπείραστος. «Καὶ οὔτε ὠνειροπῶλει ἀμοιβὴν ἢ μισθόν τινα, διότι, κατὰ τὸ φαινόμενο, προσέφερον μεγάλην ἐκδούλευσιν εἰς τοὺς συμπατριώτας του, ἀναγγέλων τὸν ἐπικρεμάμενον φοβερὸν κίνδυνον καὶ σώζων ἐκ φόνου καὶ διαρπαγῆς ὀλόκληρον χωρίον. Αὐτὰ εἶναι (πῶς νὰ εἶπῃ τίς;) «ἰερά πράγματα», καὶ ἂν ὑπάρχη ἀμοιβή τις, θὰ εἶναι ἀλλοῦ κάπου· εἶχεν ἀμυδρὰν τὴν συναίσθησιν ταύτην.» (2.225.13-18)

Αὕτῃ ἡ «ἀμυδρὰ συναίσθησις» ἦταν ὑπεραρκετὴ γιὰ νὰ ἀξιώσῃ τοῦ μαρτυρίου ὁ ἀνώνυμος τσόμπανος. Ὅμως ὅπως τὸν Μπέκετ σπρώχνει στὴν Ἀγγλία ἡ μέριμνα τοῦ ποιμνίου, ἔτσι καὶ τὸν πασαδιαμαντικὸ αἰπόλο ἡ ἔγνοια γιὰ τὸ δυσάγωγο κοπάδι πού τοῦ ἔχουν ἐμπιστευτεῖ τὸν ὁδηγεῖ στὴν ἀπόφαση νὰ παρακούσῃ τὸν πορτάρη, πού τοῦ προτείνει τὴν ἀσφάλεια τοῦ Κάστρου, καὶ νὰ διακινδυνεύσῃ ἄλλῃ μιὰ φορὰ: «-Ἐγὼ ἔχω τὰ γίδια μου (...）」 (2.224.15)

Ἐπὶ τῆς ἀπώχθη μεταξὺ τῶν ἐρεικῶν καὶ σχοίνων, ὅπου δειλὰ ἀνθύλλια ἐπιοίκιλλον τὸν πράσινον ἑαρινὸν τῆς γῆς τάπητα· ἐκεῖ τὸν ἔσυραν οἱ Ἀγαρηνοὶ ἀλαλάζοντες κ' ἐκεῖ ἔλουσε μὲ τὸ αἷμά του τὰ ἄνθη καὶ τοὺς χλωροὺς κλάδους, καὶ ζέον ρεῖθρον ἐκοκκίνισε τὴν γῆν, ἥτις εὐμενῆς τὸ ἐδέχθη, ἡ δὲ αὔρα πραιεῖα ἀνέλαβεν ἐπὶ πτίλων τὴν νοσήν του, κ' ἐκεῖ ἐκοιμήθη τὸν ὕπνον τὸν παραδείσιον, πτωχὸς αἰπόλος! μιμηθεῖς τὸν Ποιμένα τὸν καλόν, τὸν τιθέντα τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων.

Εἶναι τὸ τέλος τοῦ διηγήματος.

Στίχοι ἀπὸ τὸ ἐξόδιον χορικὸ τοῦ ἐλιοτικῆς δράματος, κατὰ τὴν μετάφραση Σεφέρη:

Γιατὶ τὸ αἷμα τῶν μαρτύρων Σου καὶ τῶν ἁγίων
θὰ πλουτίσει τὴ γῆ, θ' ἀγιάσει τοὺς τόπους.
Γιατὶ ὅπου ἕνας ἅγιος ἔζησε, κι ὅπου ἕνας μάρτυρας ἔδωσε
τὸ αἷμα του γιὰ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ,
Εἶναι ἁγιασμένος τόπος κι ἡ ἁγιοςύνη του δὲ θ' ἀπολείψει
Κι ἄς τὴν ποδοπατοῦν στρατοὶ (...)

Οἱ ἴδιοι στίχοι ἀπὸ τὴν μετάφραση τοῦ Ζαχαρόπουλου:

Γιατὶ τὸ αἷμα τῶν Μαρτύρων Σου καὶ τῶν Ἁγίων Σου
θὰ πλουτίσει τὴ γῆ, θ' ἀγιάσει τοὺς τόπους.
Γιατὶ ὅπου ἕνας ἅγιος ἔζησε, κι ὅπου ἕνας μάρτυρας ἔχυσε
τὸ αἷμα του γιὰ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ
Ἔχει ἀγιάσει τὸ χῶμα, καὶ θὰ μείνει ἔτσι ἀμόλυντο
Κι ἂν περάσουνε πάνω του καὶ πατήσουνε ἀσκέρια (...)

Οἱ διαφορὲς δὲν εἶναι μεγάλες. Ὡστόσο, τὸ

Ἔχει ἀγιάσει τὸ χῶμα

τοῦ Ἀντώνη Ζαχαρόπουλου μοῦ λείπει ἐδῶ καὶ κάμποσο καιρὸ ὅτι ὁ μεταφραστὴς εἶχε στὸ νοῦ του ὄχι μόνο τὸ «Ἀνθρώπος εἶχεν ἀγιάσει ἐκεῖ» ἀλλὰ καὶ τὸν τελευταῖο καὶ ἀπομόναχο στίχο τοῦ «Φτωχοῦ Ἁγίου»:

Καὶ ὕστερον, πῶς νὰ μὴ μοσχοβολᾷ τὸ χῶμα;

Θὰ ἦθελα νὰ ἤξερε νέα ἑλληνικὰ ὁ Θωμᾶς Σ. Ἔλιωτ.

Νίκος Δ. Τριανταφυλλόπουλος

Ἡ κλήση

Κατὰ Μάρκον 1, 14-20

«**Μ**ετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι Ἰωάννην ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ λέγων ὅτι *πεπλήρωται ὁ καιρὸς καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ· μετανοεῖτε καὶ πιστεύεται ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.* Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν Σίμωνος βάλλοντας ἀμφίβληστρον ἐν τῇ θαλάσῃ· ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· *δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἀλιεῖς ἀνθρώπων.* Καὶ εὐθὺς ἀφέντες τὰ δίκτυα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβάς ἐκεῖθεν ὀλίγον εἶδεν Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα. Καὶ εὐθὺς ἐκάλεσεν αὐτούς. Καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ».

Μετὰ τὴν σύλληψη τοῦ Ἰωάννη τοῦ βαπτιστῆ ἀπὸ τὸν Ἡρώδη, ὁ Ἰησοῦς ἀναχώρησε στὴ Γαλιλαία καὶ ἄρχισε νὰ κηρύττει λέγοντας, «μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ». Ἦρθε ἡ ὥρα, ὁ χρόνος πεπλήρωται, πού ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι πλέον παρούσα. Περιπατώντας κοντὰ στὴ λίμνη τῆς Γαλιλαίας εἶδε τὸν Πέτρο καὶ τὸν Ἀνδρέα πού ἦταν ψαράδες νὰ ρίχνουν τὰ δίκτυα στὴ λίμνη. Ὁ Ἰησοῦς τοὺς κάλεσε νὰ τὸν ἀκολουθήσουν, κι ἐκεῖνοι παρατώντας τὰ σύνεργά τους τὸν ἀκολούθησαν. Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ μὲ τοὺς ψαράδες ἐπίσης γιους τοῦ Ζεβεδαίου, τὸν Ἰάκωβο καὶ τὸν Ἰωάννη. Κι ἐκεῖνοι ἐγκαταλείποντας τὸν πατέρα τους, ἔφυγαν μαζί του. Χωρὶς τὸν παραμικρὸ ἐνδοιασμό, χωρὶς νὰ λογαριάσουν συγγενεῖς καὶ περιουσία, οἱ τέσσερις μαθητὲς πορεύονται μὲ τὸν διδάσκαλο, παραμερίζουν μὲ μιὰ κίνηση ἀπλὴ ὅ,τι ἔχει σχέση μὲ τὴν καθημερινή τους ζωὴ καὶ ἀσφάλεια, καὶ ξανοίγονται στὸ ἄγνωστο. Τούτῃ ἡ «ἀπλὴ κίνηση», ὥστόσο, προϋποθέτει μακρὰ ἐσωτερικὴ προετοιμασία. Σὰν νὰ περιμέναν ἀπὸ καιρὸ κάτι, πού ξαφνικὰ φανερώθηκε μπροστά τους.

Οἱ μαθητὲς δὲν ἔβλεπαν τὸν Ἰησοῦ γιὰ πρώτη φορά. Εἶχαν ἤδη δεῖ θυμαστὲς παρεμβάσεις του, τὴ θεραπεία τῆς πεφραῆς τοῦ Πέτρου καὶ τὴν ὑπερχείλιση τῶν πλοιαρίων τους ἀπὸ ἰχθεῖς (Λουκ. 4, 38-40 καὶ 5, 1-11). Ὅμως ὑπάρχει ἀπόσταση ἀνάμεσα στὰ θάματα καὶ στὴν παρόρμηση νὰ τὸν ἀκολουθήσουν ἄνευ ὄρων. Δὲν ἦταν τὸ θάμβος ἀπὸ τὸ θάμα ὅταν ξεχείλισαν

τὰ πλοιαρία τους μὲ ψάρια, ὅπως περιγράφει ὁ Λουκᾶς, πὺν τοὺς ὤησε νὰ τὸν ἐμπιστευτοῦν, ἀλλὰ ἡ ἴδια ἢ δυναμικὴ τῆς ἐσωτερικῆς προετοιμασίας τους. Ἡ δυναμικὴ τούτης τῆς προετοιμασίας δὲν εἶναι ἄμοιρη, πιστεύω, τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.

Πολλοὶ ὑπῆρξαν αὐτόπτες θουμάτων καὶ δὲν τὸν ἀκολούθησαν, μήτε πίστεψαν στὸν Ἰησοῦ. Ὁ πλούσιος νέος (Ματθ. 19, 16-22), ὁ ὁποῖος Φύλαξε ἀπὸ τὴν νεότητά του τὶς ἐντολές, ἀρνεῖται νὰ τὸν ἀκολουθήσει, ὅταν ὁ Ἰησοῦς τὸν καλεῖ νὰ μοιράσει τὰ ὑπάρχοντά του στοὺς Φτωχοὺς. Κάτι ἀνάλογο συμβαίνει καὶ μὲ τὸν Γραμματεῖα: «Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ». Διδάσκαλε, θὰ σὲ ἀκολουθήσω ὅπου κι ἂν πᾶς. Γιὰ νὰ λάβει τὴν ἀπάντησι: «Αἱ ἀλώπεκες Φωλεοὺς ἔχουσι καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει πῶν τὴν κεφαλὴν κλίνῃ» (Ματθ. 8, 18-21). Ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔχει καταφύγιον σὲ τοῦτο τὸν κόσμον.

Ἡ παραίτησι ἀπὸ κάθε τι οἰκεῖο καὶ προσφιλέσ, ἢ ἐγκατάλειψι τῆς ἀσφάλειας τοῦ βίου, ἀκόμη καὶ τῆς ἐννοιας τῆς «ἀξιοσφραγείας», τὸ ἀνοιγμα τῆς καρδιάς πρὸς τὸ ἄγνωστο, εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς πνοῆς πῶν πνέει στὰ ἔγκατα τοῦ ἀνθρώπου. Μιᾶς βουβῆς προσμονῆς πῶν ἀπελευθερώνει ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ τὴν προσκόλλησι σ' αὐτά, ὀδηγώντας σὲ μιὰ ἀποκάλυψι πῶν γεννιέται μέσα μας, ὅταν ἐπέλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. Κάτι πῶν σχηματίζεται μὲ τὸν καιρὸ ἐντὸς μας, καὶ τώρα τὸ ἀναγνωρίζουμε καὶ τὸ ἀκολουθοῦμε. Τοῦτο τὸ τώρα εἶναι μιὰ στιγμή ἐξω ἀπὸ τὸν χρόνον, τὸ «τώρα» πῶν μᾶς συνοδεύει παντοῦ καὶ πάντοτε.

Οἱ ἀπόστολοι ἀκούγοντας τὸ κάλεσμα τοῦ Ἰησοῦ εἶναι σαν νὰ ἀφυωνίζονται στὸν ἑαυτό τους. Σαν ἕνα δίχτυ νὰ τοὺς τραβᾶ ἐξω ἀπὸ τὰ ρεύματα τοῦ κόσμου, ἐξω ἀπὸ τὶς καταστάσεις πῶν ζοῦν καὶ βιώνουν, καὶ μένουν ἐνώπιον ἐνώπιον, μέσα σὲ μιὰ Παρουσία πῶν τοὺς πληροῖ καὶ βαθιὰ τοὺς ἀλλοιώνει, πλημμυρίζοντάς τους ἀπὸ προσδοκία ἀνεκλάλητη.

«Δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίχτυα, ἠκολούθησαν αὐτῶ». Εἶναι τὸ δίχτυ πῶν ἀλιεύει ἀνθρώπους, τὸ δίχτυ πῶν μᾶς τραβᾶ ἐξω ἀπὸ τοὺς πόνους καὶ τὰ ἄλλα, ὄχι ἐκμηδενίζοντάς τα, ἀλλὰ μεταθέτοντας τὸν ἀνθρώπον σὲ μιὰ τελείως διαφορετικὴ κατάσταση, σὲ ἕναν χώρο ὅπου ἰᾶται, καὶ θεραπεύονται οἱ πληγῆς τῶν δεινῶν. Εἶναι τὸ δίχτυ τῆς ἀγάπης πῶν τοὺς συνδέει μὲ τὸν Ἰησοῦ. Τοῦτο ἐπικυρώνεται καὶ ἀπὸ τὰ λόγια του στὸ κατὰ Ἰωάννη εὐαγγέλιον: «Οὐκέτι ὑμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δούλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος· ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους, ὅτι πᾶ-

να ἄ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρὸς μου ἐγνώρισα ὑμῖν. Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς...» (15, 15-16). Δὲν ἔψαξαν οἱ ἴδιοι νὰ βροῦν διδάσκαλο, ραββῖνο, νὰ μείνουν κοντά του γιὰ νὰ τοὺς διδάξει τὸν Νόμο, ὅπως συνηθίζταν στὸν ἰουδαϊκὸ κόσμο, ἀλλὰ ὁ Ἰησοῦς τοὺς ἐπέλεξε. Ἡ μέσα τους ἀποκάλυψη καὶ τὸ κάλεσμα τοῦ Ἰησοῦ συνέφεραν σὲ μιὰ ἄχρονη στιγμή πρὸς σφράγιση τῆ μοίρα τους.

Ἡ πίστη στὸν Χριστὸ δὲν εἰσάγει σὲ ἓνα σύμφωνο καθήκοντος καὶ ὑποχρεώσεων, ἀλλὰ σὲ μιὰ ἐλεύθερη ζωὴ: «Ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας καὶ παραμείνας, οὗτος οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς γενόμενος, ἀλλὰ ποιητὴς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται» (Ἰακ. 1, 25-26). (Ὁποῖος ὅμως ἐνσκύπτει στὸν τέλειο νόμο, τὸν νόμο τῆς ἐλευθερίας, καὶ παραμένει ἐκεῖ, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἀκροατὴς πρὸς νὰ λησμονεῖ ἀλλὰ ποιητὴς ἔργων, θὰ εἶναι μακάριος ἐκτελώντας τούτα τὰ ἔργα). Ὑπερβαίνονται οἱ κοινωνικοὶ κανόνες πρὸς παραλύουν, ὁ «σεβασμὸς σὲ πρὸς ὅσα καὶ πράγματα» πρὸς μᾶς κρατᾶ καθηλωμένους, γιὰ νὰ τὰ παίξουμε ὅλα γιὰ ὅλα, νὰ διακινδυνεύσουμε τὰ πάντα, καὶ ἡ πνοὴ τῆς ἐμπιστοσύνης μας στὸν ἄλλον νὰ σαρώσει τὴ νοοτροπία μας. Τούτο μπορεῖ νὰ λογαριαστῆ ὡς ἴαση τῆς ψυχῆς, ξεκίνημα ζωῆς ἄλλης. Σὲ τούτῃ τῇ ζωῇ καλεῖ ἡ κλήση τοῦ Ἰησοῦ σὲ κάτῃ ἓνα πρὸς θέλει καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ τὸν ἀκολουθήσει.

Ἀλέξανδρος Κοσματόπουλος

ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΕΥΧΟΥΣ

Λεπτομέρειες ἀπὸ εἰκονογραφημένα χειρόγραφα τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Τὸ περιοδικὸ «Ἐπίγνωση» ἐκδίδεται κάθε τρίμηνο. Ἐκδότης: Παῦλος Πολιτίδης. Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ: Ἰ. Καλόμοιρος, Ἀ. Μπύρου, Π. Πολιτίδης. Καλλιτεχνικὴ ἐπιμέλεια: Γρ. Καλόμοιρος. Ταχυδρομικὴ διεύθυνση ἐπικοινωνίας: Περιοδικὸ «Ἐπίγνωση» Τ.Θ. 21098, 555 10 Πυλαία, Θεσσαλονίκη. Τηλ.: 6936927002. Ἡλεκτρονικὴ συνδρομὴ καὶ παλαιὰ τεύχη: www.epignosi.eu E-mail: epignwsi@gmail.com Ἀριθμὸς λογαριασμοῦ Τραπεζῆς Πειραιῶς: 5226-054669-441, IBAN: GR030 17222 60005 22605 4669 441

